

דברי משה

פרשת לך לך

עד שבא אברהם וקבל עליו שכר כולם

יעקב דה הז 8/7 רמות א' ירושלים

02 – 5715091

©

פרשת לך לך

פרשת לך לך עוסקת בדמותו הענקית של אבי האומה, באברהם אבינו, הגדול בענקים אשר ממנו קם ונבנה כלל ישראל, שנבחר על ידי הקדוש ברוך הוא להעמיד, "ממלכת כוהנים וגוי קדוש".

במדרש רבה פרשת בראשית (פרשה יב אות ט) דורש רבי יהושע בן קרחה את הפסוק בספר בראשית: "אלה תולדות השמים וארץ בהבראם", אל תקרי בהבראם אלא באברהם.

ובמדרש רבה פרשת בראשית (פרשה יד אות ו) אומר רבי לוי על הפסוק: "וייצר ה' אלוקים את האדם", את האדם הגדול בענקים זה אברהם, שהיה ראוי להיבראות קודם לאדם הראשון, אלא שאמר הקדוש ברוך הוא, שמא יקלקל ואין מי שיבא לתקן תחתיו, אלא הרי אני בורא את האדם תחלה, שאם יקלקל יבא אברהם ויתקן תחתיו.

מבואר בדברי חז"ל הקדושים, שכבר מתחילת הבריאה נועד אברהם אבינו להיות המתקן של הבריאה, עליו הוטל לתקן את כל מה שיקלקלו הדורות שקדמו לו.

וצריך לברר במה התבטא תפקיד זה של אברהם אבינו כמתקן הדורות?

אברהם מילא את החסרונות של הדורות שהרשיעו לפניו

במסכת אבות (פרק משנה ב) שנינו: "עשרה דורות מאדם עד נח, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מבעיסין ובאין, עד שהביא עליהם את מי המבול.

ממשיך התנא : "עשרה דורות מנח עד אברהם, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין, עד שבא אברהם וקבל עליו שכר כולם".

עשרים דורות מבריאת העולם עד אברהם אבינו, דור אחר דור היו כולם מכעיסים ובאים, כל דור הכעיס את הי"ת יותר מהדור שקדם לו.

בפירוש רבנו יונה זצ"ל למסכת אבות שואל הרב זצ"ל, הרי העשרה דורות שחיו מנח ועד אברהם אבינו הכעיסו את הקב"ה לא פחות ממה שהכעיסו אותו העשרה דורות שחיו מאדם הראשון ועד נח, אם כן מדוע אחר עשרה דורות שמאדם הראשון נפרע מהם הקב"ה בכך שהביא עליהם את מי המבול והאבידס, והעשרה דורות שחיו מנח ועד אברהם אבינו שגם הם הרשיעו ולא נפרע מהם הקדוש ברוך הוא ?

ואם תמצי לומר ממשיך רבנו יונה זצ"ל, שכיון שבסוף העשרה דורות מנח הגיע אברהם אבינו, ובזכותו נמנעה הפורענות מלבוא, הרי גם בסוף העשרה דורות שמאדם הראשון חי נח, שהתורה הקדושה העידה עליו שהוא היה איש צדיק תמים, ובכל זאת לא עמדה זכותו כדי למנוע את הפורענות מלבוא לעולם ?

זאת ועוד קשה, מדוע לא זכה גם נח שהיה צדיק תמים בדור שכולו רשע, ליטול כמו אברהם אבינו שכרם של כל הדורות שהיו מכעיסים ובאים לפניו, למה רק אברהם אבינו זכה לזה ?

על כך כותב רבנו יונה זצ"ל, שאברהם אבינו הגיע לדרגה שהוא "מילא כל החסרונות, ועשה טובה כנגד כל רעתם", לכן הוא הצליח להצילם מן הפורענות, משא"כ נח, הוא לא היה צדיק כל כך "למלא החסרונות" עד שיוכל להצילם עיי"ש.

צריך להבין מה הפירוש בדברי רבנו יונה זצ"ל, שאברהם אבינו מילא את כל החסרונות, ובמה התבטא חיסרון זה אצל נח שגרם לכך שהוא לא יוכל להגן על דורו מהבאת המבול ?

תחילת העבודה זרה בעולם נבעה מטעות

הרמב"ם זצ"ל בהלכות עבודה זרה (פרק א) רומז לשאלה גדולה מאד שצריך לתת עליה את הדעת, אדם הראשון כותב הרמב"ם זצ"ל, היה יציר כפיו של הקב"ה, בפרקי דרבי אליעזר (פרק יא) מובא שכאשר ברא את האדם הראשון, היתה קומתו מסוף העולם ועד סופו, והיו העליונים והתחתונים יראים ממנו, והיו מהלכים אחריו כעבדים אחר המלך, וחשבו שהוא ברא את העולם ואותם, [במסכת סנהדרין (נט:)] אומר רבי יהודה בן תימא שהיו מלאכי השרת צולין לו בשר ומצננין לו יין ורצו כולם להשתחוות לפניו, אמר להם אדם הראשון אף אני יציר כפיו של הקב"ה בואו נשתחוה כולנו ונכרע לפני ה' עושנו, כי עשנו ולא אנחנו.

כיון שכך צריך ביאור, איך יתכן שהדור שלישי לאדם הראשון כבר הלכו ועבדו עבודה זרה ?

כותב על כך הרמב"ם זצ"ל, שתחילת הנטייה אחר העבודה זרה בזמן אנוש היתה בטעות, דור אנוש סברו שבפולחן לגרמי השמים יש משום עשיית רצון הי"ת : "אמרו הואיל והאלהים ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם, ונתנם במרום, וחלק להם כבוד, והם שמשים המשמשים לפניו, ראויין הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד, וזהו רצון האל ברוך הוא, לגדל ולכבד מי שגדלו וכבודו, כמו שהמלך רוצה לכבד העומדים לפניו, וזהו כבודו של מלך, כיון שעלה דבר זה על לבם, התחילו לבנות לכוכבים היכלות, ולהקריב להן קרבנות, ולשבחם ולפארם בדברים,

ולהשתחוות למולם, כדי להשיג רצון הבורא בדעתם הרעה, וזה היה עיקר עבודת כוכבים".

בדורות הבאים כבר התחילו לעבוד לצורה עצמה, כבר לא נתינת כבוד למשמשי המלך, אלא הם ראו בצורה עצמה את אלוהים עצמו, הם החלו להקריב לו ולנסך לכבודו, והיו אומרים שזו הצורה מטיבה ומריעה, וראוי לעובדה וליראה ממנה, ובנו לה היכל כדי להשתחוות לה.

מוסיף הרמב"ם זצ"ל שהדבר הגיע לידי כך שברבות הימים "נשתכח השם הנכבד והנורא מפי כל היקום ומדעתם, ולא הכירוהו, ונמצאו כל עם הארץ הנשים והקטנים, אינם יודעים אלא הצורה של עץ ושל אבן, וההיכל של אבנים שנתחנכו מקטנותם להשתחוות לה, ולעבדה, ולהישבע בשמה, אבל צור העולמים לא היה שום אדם שהיה מכירו ולא יודעו ... ועל דרך זה היה העולם הולך ומתגלגל עד שנולד עמודו של עולם, והוא אברהם אבינו".

אברהם אבינו החל להעמיד את בני האדם על טעותם

אותה טעות שנבעה לכאורה מכוונה לשם שמים, מתוך רצון לעשות את מה שהיה נראה להם כעשיית רצון ה', אותה טעות גרמה לכך שעם השנים נוצר ניתוק מוחלט מהי"ת במשך עשרים דור, מדור אנוש ועד שזרח והאיר כוכבו של אברהם אבינו בשמי העולם, כפי שקורא לו הרמב"ם שם "עמודו של עולם".

אברהם אבינו מגיל קטן כבר החל משוטט בדעתו, הוא מנסה להתחקות להבין איך העולם המופלא הזה מתנהל? מי המפעיל של כל היקום האדיר והמתוכנן לפרטי פרטים? שאלה זו העסיקה את אברהם ביום ובלילה: "היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג, ומי יסבב אותו, כי אי אפשר שיסבב את עצמו"?

ברור היה לאברהם שכל העולם חי בטעות, לכך הוא ממשיך לשוטט ולחפש אחר המנהיג של הבירה, חיפוש שארך שלושים ושבע שנים, מגיל שלוש ועד לגיל ארבעים, כדברי הרמב"ם שם: "ובן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו".

אחר שלושים ושבע שנים של חיפוש מתמיד אחר המנהיג של הבירה, לאחר שראה הי"ת את רצונו הכנה להכיר במי שאמר והיה העולם, אומרים חז"ל במדרש רבה פרשת לך לך (פרשה לט אות א): "הציץ עליו הקדוש ברוך הוא ואמר לו, אני הוא בעל העולם". כעת לא רק שהיה ברור לאברהם שיש בורא לעולם, אלא הוא גם יודע מי הוא.

ממשיך הרמב"ם בהלכות עבודה זרה: "כיון שהכיר וידע, התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים, ולערוך דין עמהם, ולומר שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה, ושיבר הצלמים, והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד אלא לאלוה העולם, ולו ראוי להשתחוות ולהקריב ולנסך, כדי שיכירוהו כל הברואים הבאים, וראוי לאבד ולשבר כל הצורות כדי שלא יטעו בהן כל העם, כמו אלו שהם מדמים שאין שם אלוה אלא אלו".

אברהם אבינו לא משאיר את האמת הזו רק לעצמו, הוא מבקש להנחיל אותה לכלל האנושות, הוא מתחיל בעיר מגוריו "אור כשדים", משם עובר אברהם למקום אחר וממנו למקום אחר, לכל מקום שהגיע הוא הקהיל קהילות ברבים, התעמת עם טובי הוגי הדעות שחיו אז, הוא ניצח את כולם והוכיח להם שהם טועים, אט אט הוא מצליח למשוך את ליבם של אנשי אור כשדים, ורבים מהם מתחילים להאמין: "שיש שם מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא, וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו, המצוי הזה הוא אלהי העולם אדון כל הארץ,

והוא המנהיג הגלגל בכח שאין לו קץ ותכלית, בכח שאין לו הפסק" [רמב"ם הלכות יסודי התורה (פרק א הל' א והל' ה)]

ימים לא קלים עברו על אברהם בזמן שהותו באור כשדים, מעת שהחל להפיץ את האמונה בהי"ת אצל המון העם, הוא נתקל בשנאה תהומית מצד הממסד הכפרני ששלט אז : "כיון שגבר עליהם בראיותיו, ביקש המלך להורגו ונעשה לו נס ויצא לחרן", כך כותב גם הרמב"ן זצ"ל בפירושו לפרשת נח (פרק יא פסו' כח) : "אחר כך פחד המלך שישחית עליו ארצו ויסיר בני האדם מאמונתם, וגרש אותו אל קצה ארץ כנען אחר שלקח כל הונו" עיי"ש.

[ביחס לנס שנעשה לאברהם באור כשדים, הרש"י בסוף פרשת נח מביא בשם המדרש, שאברהם הושלך לכבשן האש על ידי נמרוד, והי"ת ירד והצילו משם, אכן הרמב"ן זצ"ל בפרשת נח שם מביא דעה שאברהם אבינו לא הושלך בסוף לתוך כבשן האש, אלא שהי"ת נתן בלב אותו המלך שלא ימיתנו והוציא אותו מבית הסוהר ושילחו לנפשו וברח לחרן עיי"ש].

בספר תהילים (פרק פט פסו' א) נקרא אברהם אבינו "איתן האזרחי", כך אומר רב במסכת בבא בתרא (טו.) איתן האזרחי זה הוא אברהם. וכן כותב הרמב"ם בהלכות עבודה זרה שם על אברהם אבינו "כיון שנגמל איתן זה". [התרגום בפרשת בלק (פרק כד פסוק כא) מפרש את המילה איתן "תקיף", רש"י בפירושו לפרשת שופטים (פרק כא פסוק ד) מפרש את המילה איתן "קשה", [אכן בפירושו לספר ירמיהו (פרק ה פסוק טו) כותב רש"י שאיתן פירושו "תקיף"], והרד"ק בספר ירמיהו שם מפרש איתן "חזק" עיי"ש], כך או כך שלושת הפירושים הולמים את אברהם אבינו, שכן כדי להחזיק מעמד מול דור שלם שכולו שקוע בעבודה זרה, בספר יחזקאל (פרק לג פסו' כד) נאמר : "אחד היה אברהם", הוא

היה אחד מול כל העולם, במדרש פרשת לך לך (פרשה מב אות ח) אומר רבי יהודה שאברהם אבינו נקרא "אברם העברי" כי כל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחד, לזה נדרש מאברהם להיות חזק תקיף וקשה].

חרף כל הקשיים אברהם לא נרתע, בהגיעו לחרן הוא המשיך במסע הפרסום של הי"ת בעולם ביתר שאת, הוא קרא שם בשם ה' אל עולם, "עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות, והם אנשי בית אברהם, ושתל בלבם העיקר הגדול הזה, וחבר בו ספרים, והודיעו ליצחק בנו, וישב יצחק מלמד ומזהיר, ויצחק הודיע ליעקב ומינהו ללמד, וישב מלמד ומחזיק כל הנלוים אליו, ויעקב אבינו לימד בניו כולם והבדיל לוי ומינהו ראש והושיבו בישיבה ללמד דרך השם ולשמור מצות אברהם, וציוה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממונה אחר ממונה, כדי שלא תשכח הלימוד, והיה הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב ובנלוים עליהם, ונעשית בעולם אומה שהיא יודעת את ה'".

אברהם אבינו אומר רבנו יונה זצ"ל "מלא כל החסרונות, ועשה טובה כנגד כל רעתם, אברהם מילא את החיסרון והחלל העצום שנפער במשך הדורות ביחס לאמונה בהי"ת, בכך כותב רבי עובדיה ספורנו זצ"ל בפרושו לספר בראשית (פרק ו פסוק ח) נתן אברהם אבינו תקוה שהעולם ישתנה ובני האדם יטיבו את דרכם: "כי בזה יש תקוה שיחזירם בתשובה, כאמרם זכרונם לברכה "אם ראית תלמיד חכם שסרח ביום אל תהרהר אחריו בלילה, שודאי עשה תשובה" עכ"ל.

נח כפי שהעידה עליו התורה אכן היה צדיק תמים, גם הוא הוכיח את בני דורו כמובא במסכת סנהדרין (קח). שהיה נח הצדיק מוכיח בהם ואומר להם עשו תשובה, ואם לאו הקדוש ברוך הוא מביא עליכם את המבול, ומקפה נבלתכם על המים כזיקין, אבל

בשורש הבעיה שהביאה להתדרדרות הקשה, בכל מה שקשור להכרה בבורא העולם, בנקודה זו נח לא עשה כלום! כפי שכותב הספורנו שם: שאף על פי שהוכיח על המעשים המקלקלים ענין המדינות, לא הורה אותם לדעת האל יתברך וללכת בדרכיו".

בשונה מאברהם אבינו שכיתת רגליו ממקום למקום לקרא בשם ה', נח לא עשה כן, הוא לא דאג להפשיר את הקיפאון האמוני ששרר בעולם במשך עשרה דורות, מטעם זה כותב הספורנו שם לא היה בכוחו של נח להציל את בני דורו מגזירת המבול: "כי לא לימדו את דורם לדעת את ה'". אפילו הצלת בניו ובנותיו כותב הספורנו זצ"ל היו לפנים משורת הדין: "לא מפני שהיה ראוי לכך, אבל על צד חנינה זכהו האל יתברך לזה" עכ"ל.

עד אברהם אבינו לא היה מקום לרחם על החוטאים, שכן בהעדר ההכרה בבורא עולם, לא היה סיכוי אפילו קלוש שאי פעם הדברים ישתנו, ואכן הי"ת האריך אפו איתם עשרה דורות, עד אשר נתמלאה סאתם והמית את כולם במי המבול.

לאחר שזרח אורו של אברהם אבינו נוצר בעולם מצב חדש, כעת יש מי שדואג להכיר את הי"ת להמון העם, מעתה יש סיכוי שבני האדם ישנו את דרכם, שיפסיקו לעבוד עבודה זרה, לכן למרות שעשרה דורות מנח עדיין היו מכעיסים ובאים, האריך להם הי"ת אפו ולא גזר עליהם כליה, כלשון הספורנו שם: "אבל המשלים גם את זולתו, הוא ראוי שימלט גם את זולתו" עכ"ל.

במהלך הזה של אברהם אבינו אומר התנא באבות, הוא לא רק מנע מהם את הפורענות, אלא זכה אברהם במעשה זה "וקבל עליו שכר כולם", הרמ"ע מפאנו זצ"ל בספר עשרה מאמרות [מאמר חיקור הדין חלק ג פרק יז] מדייק מדברי התנא "נטל שכר כולם", ולא נטל שכרם, שביום ההוא אשר כרת ה' עם אברהם

אבינו את ברית בין הבתרים, קיבל עליו שכר כל הדורות שקדמוהו ושכר כל הדורות הבאים אחריו עיי"ש.

בפירוש רבנו יונה זצ"ל למסכת אבות שם כותב הרב זצ"ל, שיש בזה לקח עצום עבורנו, במסכת חגיגה (טו.) איתא שאחר אמר לרבי מאיר, שרבי עקיבא היה מפרש את הפסוק בספר קהלת (פרק ז' פסוק יד): "גם את זה לעמת זה עשה האלהים", ברא צדיקים וברא רשעים. ברא גן עדן וברא גיהנם. [כנגד הצדיקים ברא דבר השווה להם והוא גן עדן, וכנגד הרשעים ברא גיהנם], וכל אחד ואחד יש לו שני חלקים, אחד בגן עדן ואחד בגיהנם, זכה צדיק, הרי נטל חלקו וחלק חבירו בגן עדן, נתחייב רשע, הרי נטל חלקו וחלק חבירו בגיהנם, מסביר רבנו יונה שמאחר שכולם נצטוו לעשות טובה וזה אינו עושה, וחברו מקיים צווי וצווי עצמו, מידת הדין נותנת שייטול חלקו וחלק חברו בגן עדן, ועל זה נטל אברהם אבינו שכר כולם".

ממשיך רבנו יונה: "וזהו שנאמר בספר תהלים (פרק קיט פסוק קכו): "עת לעשות לה' הפרו תורתך", אם ראית דור שמתרשל מן התורה עסוק בה: זמן זה אומר רבנו יונה נקרא "עת לעשות לה'", בשביל ה'. ודומה לו אמרי לי אחי הוא, כמו בשבילי. הפרו תורתך אחר שכולם מפירים תלמוד תורה, לכן יותר יש לי לעשות בשביל ה', משאר הדורות שחס ושלום שלא תשתכח התורה מישראל.

יש זמנים אומר רבנו יונה זצ"ל, שהם נקראים "עת לעשות לה'", כל רגע שאדם יושב ועוסק בתורה, הוא דבר חשוב לאין תכלית, אומנם בזמנים שרבו רודפי התורה, בזמנים שרבים המתרשלים בעסק התורה, אם יושב אדם ועוסק בתורה בזמנים אלה, הרי הוא דומה למלך שכל עבדיו בגדו בו חוץ מאחד, הלא באותו זמן צריך אותו עבד נאמן ללכת עם המלך באמת ובלבב

שלם יותר משאר הזמנים, ואז גם כל ימיו יאהבנו המלך אהבה רבה
וירבה משאתו כמשאת כולם.

בספר מלכים א' (פרק ב פסוק ז) מובא שאחת משלושת
הצואות שציוה דוד המלך את שלמה לפני מותו היא: "ולבני ברזלי
הגלעדי תעשה חסד והיו באכלי שלחנך כי בן קרבו אלי בברחי
מפני אבשלום אחיך". [בפירוש אברבנאל לספר שמואל א' (פרק
טו פסוק ל) כותב שכך ראוי למלך שיטיב ויגמול חסד למטיבים עמו,
כי אם לא יעשה זה מי ימסור נפשו בעבור כבודו], אם כך הוא
הדבר בזמן רגיל, ועל אחת כמה וכמה שהדבר הוא כך בייחס למי
שהולך עם הי"ת כאשר הרבים עוזבים אותו, שהוא זמן הנקרא עת
לעשות לה', ששכרו הרבה מאוד, לכן אברהם אבינו שהכיר את
הי"ת והאמין בו כאשר בכל העולם לא רצו להאמין בו, זכה
אברהם וקיבל שכר כנגד כולם.